

ТЕМА 6. Дослідження міжособистісних відносин в сім'ї. Методика діагностики батьківського ставлення А.Я.Варга і В.В.Століна

Ознайомлення зі специфікою застосування методики. Характеристика основних шкал опитувальника (прийняття-відторгнення, кооперація, симбіоз, авторитарна гіперсоціалізація, „маленький невдаха”). Обробка та інтерпретація результатів.

Методика діагностики батьківського ставлення А. Я. Варга, В. В. Століна.

Тест-опитувальник батьківського ставлення (ОБС) являє собою психодіагностичний інструмент, орієнтований на виявлення батьківського ставлення в осіб, що звертаються за психологічною допомогою з питань виховання дітей і спілкування з ними.

Батьківське ставлення розглядається як система різноманітних почуттів стосовно дитини, поведінкових стереотипів, що практикуються у спілкуванні з нею, особливостей сприйняття і розуміння характеру та особистості дитини, її вчинків.

Структура опитувальника. Опитувальник складається з 5 шкал:

1. «Прийняття - відторгнення». Шкала відображає інтегральне емоційне ставлення до дитини. Зміст одного полюса шкали: батькові/матері подобається дитина такою, якою вона є. Батько/мати поважає індивідуальність дитини, симпатизує їй, прагне проводити багато часу разом із дитиною, схвалює її інтереси й плани. На іншому полюсі шкали: батько/мати сприймає свою дитину поганою, непристосованою, неуспішною, а також нездатною досягти успіху в житті через низькі здібності (в тому числі розумові), погані нахили. Загалом батько/мати може відчувати до дитини злість, прикрість, роздратування, образу, не довіряти дитині й не поважати її.

2. «Кооперація» — соціально бажаний образ батьківського ставлення. Змістовно ця шкала розкривається так: батько/мати зацікавлений у справах і планах дитини, намагається у всьому допомогти дитині, співчуває їй. Батько/мати високо оцінює інтелектуальні й творчі здібності дитини, відчуває гордість за неї, заохочує ініціативу і самостійність дитини, намагається бути з нею на рівних. Батько/мати довіряє дитині, намагається пристати на її точку зору в спірних питаннях.

3. «Симбіоз» — шкала відображає міжособистісну дистанцію в спілкуванні з дитиною. При високих балах по цій шкалі можна вважати, що батько/мати прагне до симбіотичних відносин з дитиною. Змістовно ця тенденція описується так – батько/мати відчуває себе з дитиною єдиним цілим, прагне задовольнити всі потреби дитини, відгородити її від труднощів і неприємностей життя, постійно відчуває тривогу за дитину, дитина йому здається маленькою і беззахисною. Тривога батька/матері підвищується, коли дитина починає автономізуватися в силу обставин, оскільки зі своєї волі батько/мати не надає дитині самостійності ніколи.

4. «Авторитарна гіперсоціалізація» відображає форму й напрямок контролю за поведінкою дитини. При високих балах по цій шкалі в батьківському ставленні цього батька/матері чітко простежується авторитаризм. Батько/мати вимагає від дитини беззастережної слухняності й дисципліни, намагається у всьому нав'язати дитині свою волю, не в змозі пристати на її точку зору. За прояви свавілля дитину суворо карають. Батько/мати пильно стежить за соціальними досягненнями дитини, її індивідуальними особливостями, звичками, думками, почуттями.

5. «Маленький невдаха» - відображає особливості сприйняття й розуміння дитини батьком/мамою. При високих значеннях по цій шкалі в батьківському ставленні спостерігається прагнення інфантилізувати дитину, приписати їй особисту і соціальну неспроможність. Батько/мати бачить дитину молодшою у порівнянні з її реальним віком. Інтереси, захоплення, думки й почуття дитини уявляються батькові/матері дитячими, несерйозними. Дитина представляється непристосованою, неуспішною, відкритою для поганих впливів. Батько/мати не довіряє своїй дитині, досадує на її неуспішність і недотепність, і у зв'язку із цим намагається відгородити дитину від труднощів життя й суворо контролювати її дії.

Текст опитувальника

1. Я завжди співчуваю своїй дитині.
2. Я вважаю своїм обов'язком знати все, що думає моя дитина.
3. Я поважаю свою дитину.
4. Мені здається, що поведінка моєї дитини має значні відхилення від норми.
5. Потрібно якомога довше тримати дитину осторонь від реальних життєвих проблем, якщо вони її травмують.
6. Я відчуваю до дитини прихильність.
7. Гарні батьки відгороджують дитину від труднощів життя.
8. Моя дитина часто неприємна мені.
9. Я завжди намагаюся допомогти своїй дитині.
10. Бувають випадки, коли знуцальне ставлення до дитини приносить їй більшу користь.
11. Я з прикрістю ставлюся до своєї дитини.
12. Моя дитина нічого не досягне в житті.
13. Мені здається, що інші діти потішаються над моєю дитиною.
14. Моя дитина часто робить такі вчинки, які, крім презирства, нічого не варті.
15. Для свого віку моя дитина трішки незріла.
16. Моя дитина поводить погано навмисне, щоб дошкулити мені.
17. Моя дитина вбирає в себе все дурне, як «губка».
18. При всіх намаганнях мою дитину важко навчити гарних манер.

19. Дитину варто тримати у жорстких рамках, тоді з неї виросте порядна людина.
20. Я не в захваті, коли друзі моєї дитини приходять до нас додому.
21. Я беру участь у вихованні своєї дитини.
22. До моєї дитини «чіпляється» все дурне.
23. Моя дитина не досягне успіху в житті.
24. Коли в компанії знайомих говорять про дітей, мені трішки соромно, що моя дитина не така розумна і здібна, як мені б хотілося.
25. Я жалію свою дитину.
26. Коли я порівнюю свою дитину з однолітками, вони здаються мені дорослішими і у поведінці, і у судженнях.
27. Я із задоволенням проводжу з дитиною весь свій вільний час.
28. Я часто жалкую про те, що моя дитина росте і дорослішає, і з ніжністю згадую її маленькою.
29. Я часто помічаю за собою вороже ставлення до дитини.
30. Я мрію про те, щоб моя дитина досягла всього того, що мені не вдалося в житті.
31. Батьки повинні пристосовуватися до дитини, а не тільки вимагати цього від неї.
32. Я намагаюсь виконувати всі прохання моєї дитини.
33. При прийнятті сімейних рішень варто враховувати думку дитини.
34. Я дуже цікавлюся життям своєї дитини.
35. У конфлікті з дитиною я часто можу визнати, що вона по-своєму права.
36. Діти рано дізнаються, що батьки можуть помилятися.
37. Я завжди рахуюсь із дитиною.
38. Я відчуваю до дитини дружні почуття.
39. Основна причина примх моєї дитини - егоїзм, впертість і лінь.
40. Неможливо нормально відпочити, якщо проводити відпустку з дитиною.
41. Найголовніше, щоб у дитини було спокійне і безтурботне дитинство.
42. Іноді мені здається, що моя дитина не здатна ні на що хороше.
43. Я розділяю захоплення своєї дитини.
44. Моя дитина може вивести із себе кого завгодно.
45. Я розумію прикросці своєї дитини.
46. Моя дитина часто дратує мене.
47. Виховання дитини - суцільне нервування.
48. Суворе дисципліна в дитинстві розвиває сильний характер.
49. Я не довіряю своїй дитині.
50. За суворе виховання діти потім вдячні.
51. Іноді мені здається, що я ненавиджу свою дитину.
52. У моєї дитини більше недоліків, ніж позитивних сторін.
53. Я розділяю інтереси своєї дитини.
54. Моя дитина не в змозі що-небудь зробити самостійно, а якщо й зробить, то обов'язково не так.
55. Моя дитина виросте не пристосованою до життя.
56. Моя дитина подобається мені такою, якою вона є.
57. Я ретельно стежу за станом здоров'я моєї дитини.
58. Нерідко моя дитина викликає у мене захоплення.
59. Дитина не повинна мати секретів від батьків.
60. Я не високої думки про здібності моєї дитини й не приховую цього від неї.
61. Вкрай бажано, щоби дитина товаришувала з тими дітьми, які подобаються її батькам.

КЛЮЧ

1. *Прийняття-відторгнення*: 4, 8, 10, 12, 14, 15, 16, 18, 20, 23, 24, 26, 29, 39, 40, 42, 44, 45, 46, 47, 49, 51, 52, 55, 60.
2. *Образ соціальної бажаності поведінки*: 6, 9, 21, 25, 31, 33, 34, 35, 36.
3. *Симбіоз*: 1, 5, 7, 28, 32, 41, 58.
4. *Авторитарна гіперсоціалізація*: 2, 19, 30, 48, 50, 57, 59.
5. *«Маленький невдаха»*: 9, 11, 13, 17, 22, 28, 54, 61.

Порядок підрахунку тестових балів. При підрахунку тестових балів за всіма шкалами враховується відповідь «згідний». Високий тестовий бал¹ по відповідних шкалах інтерпретується як: - відторгнення, - соціальна бажаність, - симбіоз, - гіперсоціалізація, інфантилізація(інвалідизація).

<i>1 шкала</i>	<i>«Прийняття - відторгнення»</i>								
«сирий бал»	0	1	2	3	4	5	6	7	8
Процентильний ранг	0	0	0	0	0	0	0.63	3,79	12,02
«сирий бал»	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Процентильний ранг	31,01	53,79	69,35	77,21	84,17	88,60	90,50	92,40	93,67
«сирий бал»	18	19	20	21	22	23	24	25	

¹ Тестові норми наводяться у вигляді таблиць процентильних рангів тестових балів з відповідних шкал

Процентильний ранг	94,30	95,50	97,46	98,10	98,73	98,73	99,36	100	
2 шкала	«Кооперація»								
«сирий бал»	0	1	2	3	4	5	6	7	8
Процентильний ранг	1,57	3,46	5,67	7,88	9,77	12,29	19,22	31,19	48,82
«сирий бал»	9								
Процентильний ранг	80,33								
3 шкала	«Симбіоз»								
«сирий бал»	0	1	2	3	4	5	6	7	
Процентильний ранг	4,72	19,53	39,06	57,96	74,97	86,63	92,93	96,65	
4 шкала	«Авторитарна гіперсоціалізація»								
«сирий бал»	0	1	2	3	4	5	6		
Процентильний ранг	4,41	13,86	32,13	53,87	69,30	83,79	95,76		
5 шкала	«Маленький невдаха»								
«сирий бал»	0	1	2	3	4	5	6	7	8
Процентильний ранг	14,55	45,57	70,25	84,81	93,04	96,83	98,83	99,37	100